

לה

שמחת פורים בכל מצוות היום

א. כתב הרמב"ם¹: „כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר² ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד“.

והנה מדהביא הרמב"ם החיוב דמשלוח מנות בהמשך לחיוב סעודה בהלכה אחת³, משמע דשני החיובים שייכים אהדדי. ואולי ס"ל בטעם מצות משלוח מנות כמ"ש בתרומת הדשן⁴, דהוא „כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא כדמשמע בגמ' בפ"ק⁵ דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי ונפקו בהכי משלוח מנות אלמא דטעמא משום סעודה היא“⁶. אבל לכאורה אין זה מספיק,

(1) הל' מגילה פ"ב דט"ז.

(2) אסתר ט. כב.

(3) כ"ד בדפוס רמב"ם לפנינו, ובספרי תימן הוא בהלכה בפ"ע (כמצ"ן במהדורת פרענקל).

(4) ס"ו ק"א.

(5) מגילה ז. ב.

(6) בשו"ת הת"ס (או"ח סקצ"י) מביא טעם אחר מס' מנות הלוי על דמגילה. דהוא למען דרבות שלים ידיעות, יכתב

דאף אי נימא דטעם מצות משלוח מנות הוא כדי לספק לאחר לקיים סעודתו, מ"מ הר"ז חיוב נפרד מהחיוב סעודה המוטל עליו, והי' צריך להיפיע בהלכה בפני עצמה.

ולהלן⁷ כתב הרמב"ם „מוטב לאדם להרכות במתנות אכיונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר⁸ להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים“. ומלשון הלכה זו משמע דיסוד חיוב מתנות לאכיונים הוא לא משום מצות צדקה, דהיינו למלאות מה שחסר העני — „די מחסורו אשר יחסר לו“⁹ (ורק שבפורים ניתוסף החיוב לחפש ולמצוא עניים כדי לקיים מצות צדקה)¹⁰, וגם לא למען יהי' לעניים כדי לקיים סעודת פורים¹¹, אלא דהחיוב הוא לשמחם ע"י נתינתו. והכי מפורש בריטב"א¹² בפירוש הכרייתא¹³ דמגבית פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר, ז"ל: „פירשו בירושלמי¹⁴ שכל הפושט ידו ליטול יתנו לו, לומר שנותנין לכל אדם ואין מדקדקין אם הוא עני וראוי ליתן לו שאין נתינה זו מדין צדקה גרידתא אלא מדין שמחה שהרי אף לעשירים יש לשלוח מנות“¹⁵. ומדויק מה שהוסיף הרמב"ם בהל' זו „יתומים ואלמנות וגרים“ בהמשך

(10) בשו"ת כת"ס (או"ח סקל"ט) כתב דהכי ס"ל למהרי"ל המובא במג"א ר"ס תרצד.

(11) במג"א סתריצ"ה סקו"ג כתב דמתנות לאכיונים לא יתן כליל י"ד, ובלבושי שרד: דדילמא אכיל להו כלילה ולא מקיים סעודת פורים, וכ"ה בפרמ"ג שם. וע' ב"מ עח, ב ובפרש"י שם. ובצפ"ע"ג הל' מגילה פ"ב הט"ז דלא יצא עד שיאכל העני סעודת פורים.

(12) למגילה ז, א.

(13) תוספתא מגילה פ"א ה"ה, מובא

בב"מ עח, ב.

(14) מגילה פ"א ה"ד.

(15) ועי' גם רמב"ן ב"מ שם.

דנפק"מ לדינא בין הנך שני טעמים, ע"ש. וכד' תרומת הדשן משמע בכמה ראשונים — ראה מאירי למגילה ה, א דכחל בשבת מאחרין סעודת פורים משום דמשלוח מנות נדחה, הרי דתלויים זב"ז [ובהערות המהדיר דכ"ה במכתם, באורחות חיים ובכלבו], ובמג"א סי' תרפח ס"ק יו"ד מרלב"ח „שהסעודה היא בשבת .. וגם משלוח מנות בשבת כי המנות הם מהסעודה“.

ודאה ק"נ על הרא"ש מגילה שם ס"ז אות ד.

(7) הלכה יז.

(8) ישעי' נז, טו.

(9) פ' ראה טו, ח.

ל"עניים", דלכאורה אם המה נצרכים הרי הם כלולים במש"כ "עניים", ואי אינם נצרכים איך יקיים בהם מצות מתנות לאביונים. אלא שלשיטתו גדר מצות מתנות לאביונים הוא לשמחם, ולהכי מונה בפ"ע סוגי האומללים שיש להם סיבה נוספת שהם צריכים לשמחה, לא רק מחמת עניותם.

הסעודה, משלוח מנות, ומתנות לאביונים — גדרם "שמחה"

ב. אכן מדברי הרמב"ם בהל' זו משמע עוד יותר (לא רק שמצות מתנות לאביונים בעיקרה היא כדי לגרום שמחה לנצרכי שמחה, אלא) שכל שלשת החיובים — הסעודה, משלוח מנות ומתנות לאביונים, ביסודם אינם אלא חיוב אחד של שמחה. וכיון שהשמחה הכי גדולה ומפארה הוי עי"ז שמשמח לב אומללים, להכי מוטב להרבות בה מלהרבות בקיום מצות שמחה ע"י סעודתו ומשלוח מנות לרעיו.

וצריך ביאור, דלכאורה החיוב להיות שמח (ע"י סעודה ומשתה) והחיוב לשמח אחרים (ע"י מנות ומתנות) שני ענינים נפרדים המה, דהראשון מתקיים ע"י רגש של שמחה בלבו של המקיים, והשני ע"י גרימת שמחה לזולתו, ואמאי עירבם הרמב"ם יחד. ובהל' יו"ט¹⁶ בענין מצות שמחת יו"ט כתב הרמב"ם: "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצירו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו כו'". הרי דגם מצות שמחת יו"ט כוללת החיוב לשמח עניים ואומללים. אולם התם הכי פירושו: מי שעושה פעולה זו לשלול שמחת יו"ט מעניים, ונועל דלתותיו, הרי מוכיח שכל שמחתו אינה לשם מצוה כ"א למלאות תאותו. אבל אין עצם החיוב שמחה המוטל עליו מחייבו לשמח אומללים. אבל הכא מבואר מלשון הרמב"ם שחיוב שמחת פורים של עצמו אחד הוא עם חיובו לשמח רעיו ולשמח נדכאים, וצריך הסבר.

עוד יש לעיין אמאי הביא הרמב"ם כאן „שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה“, דהרי בהל' מתנות עניים¹⁷ מביא כמה מעלות גדולות בנוגע למצות צדקה בכלל, ואילו הא ד„דומה לשכינה“ אינו מובא שם (אף שהכתוב „להחיות רוח שפלים וגו'“ הובא שם¹⁸ לענין אחר), ומשמע דענין זה שייך במיוחד למתנות לאכיונים בפורים. וצריך ביאור דלכאורה שייך בכל אופן ובכל זמן שמקיים מצות צדקה. כן צריך ביאור לשיטתו דכל שלשת החיובים — סעודה, משלוח מנות ומתנות לאכיונים, צמודים ומאוחדים במצות שמחה כנ"ל, אמאי כולל סעודה ומשלוח מנות בהלכה אחת¹⁹, ואילו מתנות לאכיונים כתב בהלכה בפני עצמה²⁰.

שיטת הרמב"ם ב„עד דלא ידע“ — ש„ירדם בשכרותו“

ג. והנראה בכ"ז ובהקדים, דהנה הרמב"ם שם¹⁹ כתב „כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר²¹ .. ושותה יין²² עד שישתכר וירדם בשכרותו“²³. והיינו שפסק כהא דרבא²⁴ „חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי“²⁵, (דלא כשיטת רבינו אפרים המובא כמאור²⁶ שדינו של רבא נדחה מהא ד„קם²⁴ רבה ושחטי' לר' זירא“²⁷). ובביאור השיעור של „עד דלא ידע“ נאמר הרבה²⁸. והרמב"ם פירש ש„ירדם בשכרותו“, ור"ל דכשהוא משוקע בתרדמה הרי אינו יודע

היינו „להשתכר ביון“, וראה בגליוני הש"ס להר"י ענגיל.

(17) פ"י.

(18) ה"ה.

(23) מוכח דהחיוב לבסומי מתוכת הסעודה הוא (וכן בגמ' במעשה דרבה ור"ז נאמר דאיבסומי מתוך סעודת פורים).

(19) הט"ו.

(20) הט"ז.

וראה העמק שאלה לשאלתא סז אות יב. (24) מגילה שם.

(21) מקורו צריך בירור, וראה לענין שמחת יו"ט ביש"ש ביצה פ"ב ס"ה. שו"ע אדמו"ר הזקן סתקכ"ט ס"ז. בנוגע לפורים ראה מג"א סתרצ"ו סקט"ו. וראה נימוקי או"ח (לבעמח"ס מנח"א) סתרצ"ה סק"ב.

(25) כמ"ש במ"מ והגמ"י שם, והוא כדעת הר"ף ועימ'.

(26) ועי' מאירי מגילה שם.

(27) ראה בארוכה לעיל סימן לד.

(22) משמע דצריך דוקא יין וכדמשמע

(28) עי' ב"י וב"ח וט"ז סי' תרצה. ועוד.

בפרש"י (מגילה ז, ב) שפי' ד„לבסומי“

וכו'²⁹. וכבר תמהו בזה איך שייך חיוב להשתכר, ובל' הארחות חיים³⁰ „וחייב אדם לבסומי בפוריא, לא שישתכר, שהשכרות איסור גמור, ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכת דמים וכמה עבירות זולתו, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח וכו'“. והרמב"ם גופא בהל' יו"ט³¹ כותב „כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין .. שהשכרות .. אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל .. ואי אפשר לעבוד את השם .. מתוך שכרות“. הרי דשכרות אינה שמחה כלל אלא הוללות וסכלות, וא"כ איך פסק הרמב"ם³² דחייב לקיים מצות שמחה בפורים דוקא ע"י שכרות.

עוד יש לעיין, דהנה בגמ' שבת³³: „ויתיצבו בתחתית ההר³⁴, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא (פירש"י: שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס). אמר רבה אעפ"כ הדר קבלוה בימי אחשורוש דכתיב³⁵ קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר“.

10/08/2018nnn

ולכאורה תמוה ביותר, דודאי קבלת התורה מדעתם ומרצונם בימים ההם (בימי הפורים) הוא ענין עיקרי ויסודי בתולדות עם ישראל, וא"כ אמאי לא מצינו שום זכר וכיטוי לזה במצוות היום דפורים³⁶.

(30) הובא בכ"י שם.
 (31) פ"ו ה"כ.
 (32) וכ"ה פשטות משמעות הטור ושו"ע שם.
 (33) פת, א.
 (34) יתרו יט, יז.
 (35) אסתר ט, כז.
 (36) בפשטות י"ל שכל המצוות המיוחדות של פורים (קריאת המגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים) שאר המצוות -- קריאת התורה, הזכרת על

(29) הרמ"א כתב עד"ז (בשם המהרי"ל) „וי"א דא"צ להשתכר אלא שישתה יותר מלימודו וישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לכרוך מרדכי“. אבל לכאורה אי"ז שיטת הרמב"ם, דהרמ"א מקדים „דא"צ להשתכר“ והרמב"ם כתב „שישתכר“, וכן להרמב"ם צריך שירדם מתוך השכרות, וברמ"א משמע ששותה יין ושוב הולך לישון.
 ולהעיר מנמוקי יוסף (מכת"י) בגמ' שם בשם הרמב"ם. וראה ערוך השולחן שם.

ולמה לא קבעו חז"ל בקיום יו"ט דפורים זכרון לדורות למאורע כה נעלה וחשוב של "הדר קבלוה". ובה"ג הל' מגילה³⁷, "ועדיף יומא דפורים כיום שנתנה בו תורה", ומ"מ לא מצינו אפילו רמז לכ"ז בכל מצוות ועניני היום³⁸.

עיקר חובת שמחת פורים — זמן קבלת התורה מרצון

ד. ולפיכך נראה שאדרבה, עיקר חובת השמחה בפורים הוא מחמת שהוא זמן קבלת התורה מרצונם. ודוקא משום הכי חובת השמחה גדולה ומופלגת כ"כ "עד דלא ידע"³⁹, וכך הוא ביאור הדברים:

ברמב"ם הל' יסודי התורה⁴⁰ כתב לענין התגלות הנבואה לנביאים "וכולן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום כחזיון לילה, או כיום אחר

קבלוה בימי אחשוורוש" מתבטא דוקא ע"י קיום מצוות של תורה אבל בתוספת ובהידור.

(37) קרוב לסופן. וכ"ה בשאלתות ויקהל שאילתא סז, ע"ש בהעמק שאלה. (38) להעיר מפ"י מגילת סתרים על המגילה (ט, יט), ושם: "דמרדכי ה"י סובר כמ"ד קיימו מה שקבלו כבר ועיקר הנס ה"י מה שקבלו התורה ברצון וראוי להיות יו"ט כמו בשבועות כו".

(39) עד"ז כתב בשו"ת כת"ס או"ח סקמ"א. ולהעיר דבגמ' (פסחים סח, כ) באים בחדא מחתא "הכל מודים כעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה" [שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנות ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו] — פרש"י שם ד"ה דבעינן. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סחצ"ד ס"ח. "הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט יום ימי משתה ושמחה".

(40) פ"ז ה"ב.

הניסים והסעודה — נוהגים בכל יו"ט) מבטאים הענין של "קיימו וקבלו", שכולם הם הוספת קיום, חיזוק והידור על מה שקבלו כבר (מצוות של תורה): כתיבת המגילה היא הוספה בתורה שבכתב, ומצות קריאתה היא הוספה (כיון שיש בה ריבוי דינים ופרטים) על מצות הלל (כר"ג במגילה יד, א, וכמו שפסק הרמב"ם בהל' חנוכה פ"ג ה"ו, וכ"ה בבה"ג הל' מגילה בסופו. וראה שו"ת חת"ס יו"ד סו"ס רלג): משלות מנות הוא קיום והידור במצות "ואהבת לרעך כמוך" (לשיטת המנות הלוי ודעימי); ומתנות לאביונים הוא הידור והוספה במצות צדקה (להסוברים דזהו גדרו) דפורים נוסף החיוב לחפש אחר עניים. וכל זה מראה על קבלת התורה ברצון שהי' בימי פורים (לעומת הכפי' כשעת מ"ח). דאדם העושה דבר ברצון ובחשק אינו עושה רק הנצרך לצאת ידי חובתו, אלא הוא מוסיף ומהדר בעשייתו מאחר שזהו חפצו האמיתי. ולכן ה"הדר

שתפול עליהן תרדמה . . וכולן כשמתנבאים אכריהן מזדעזעין וכח הגוף כשל ועשתונותיהם מתטרפות כו".

וטעם הדבר פשוט, כי ההכרה וההבנה האנושית ה"ה מוגבלת ומגושמת ואין ביכולתה לתפוס ולהשיג גילוי דבר ה' ורצונו הבלתי מוגבל (דהרי "הבורא יתברך, הוא ודעתו וחיו אחד מכל צד ומכל פינה ובכל דרך ייחוד . . הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה, הכל אחד")⁴¹. לכן לפני שיוכל הנביא לקבל דבר ה' דרוש לשקט ולשכך כח המחשבה (ע"י תרדמה) בכדי ששכלו המוגבל לא יחוץ ויעכב השפעת הנבואה. ובעת הנבואה כשל כח הגוף ומתטרף כח המחשבה מפני עוצם הגילוי האלקי שהוא למעלה מיכולת הכחות האנושיים הטבעיים (ורק משה רבינו "מתנבא והוא ער ועומד וכו'"⁴². ובפיה"מ⁴³ ביאר שמשה רבינו התעלה מעל מין האנושי ונכלל במעלת המלאכים, דהיינו שגופו ושכלו היו זכים וטהורים ולא היו חוצצים מפני השפעת הנבואה). ויעוין בטור או"ח⁴⁴ שחסידים ואנשי מעשה "היו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות . . קרוב למעלת הנבואה", והוא ג"כ מהאי טעמא, דא"א להגיע לדביקות בהקב"ה ע"י תפלה כל זמן שהכחות הגשמיים בתקפם, כ"א ע"י התעלות מעל השפעת הגוף — התפשטות הגשמיות⁴⁵.

ועל דרך זה מתפרש הא דאיתא בגמ' שבת⁴⁶ שעל כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה בשעת מתן תורה יצתה נשמתן של ישראל, והוא מפני

שעות ביום (ספר חרדים ושל"ה סי' מ' תעניות) ולא היו חוששין לביטול תורה אף שת"ת כנגד כולם מפני שהיו מקשרים דעתם לארון הכל כ"ה ביראה ואהבה עזה ודביקות אמיתית (טוא"ח סי' צח) עד שהיו מגיעי להתפשטות הגשמיות, ומצות (ספר חרדים ושל"ה שם) הדביקות האמיתית ביראה ואהבה היא גדולה ממצות ת"ת וקודמת אליה כמ"ש ראשית חכמה יראת ה'.

(46) פת. ב.

(41) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י.
 (42) רמב"ם שם פ"ז ה"ז.
 (43) בהקדמה לפ' חלק. ועי' גם שמונה פרקים פ"ז.
 (44) סי' צח. ומובא גם בשו"ע שם.
 (45) להעיר משו"ע אדמו"ר הזקן הל' ת"ת פ"ד ס"ה: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת שלימה בכל תפלת י"ח משלש תפלות (מג' תפלות) שבכל יום ושעה אחת שלימה קודם כל תפלה ושעה א' שלימה אחר כל תפלה ונמצא שוהין ט'

שבמ"ת התגלה אור ה' בלי הסתר פנים כלל ("כי באור פניך נתת לנו תורת חיים"), וכן אדם נברא ומוגבל אינו יכול לסבול התגלות כזאת, ולכן היו בטלים במציאות ופרחה נשמתן⁴⁷. וזהו גם פירוש ענין הכפי שהי' בעת מ"ת כמובא לעיל, ר"ל דרצונם של בני"י לקבל התורה לא הי' עצמאי, ולא בא מצידם ובבחירתם, אלא מחמת שהקב"ה התגלה אליהם וראו בראי' חושיית "כי ה' הוא האלקים"⁴⁸, ולכן "הוכרחו" לקבל מלכותו וגזירותיו. והר"ז נחשב כמו שנאנסו בקבלת התורה מאחר שלא מעצמם בא הרצון כ"א מצד התגלות מלמעלה.

משא"כ בזמן דפורים הרי אדרבה הי' אז זמן של הסתר פנים נורא עד שנגזרה גזירה איומה להשמיד ולהרוג ח"ו, ואעפ"כ עמדו בני"י בתוקף אמונתם במסירת נפש ממש. וכמו שביאר אדמו"ר הזקן בתורה אור⁴⁹ דאילו היו בני"י כופרים ביהדותם ח"ו היו מפקיעים עצמן מן הגזירה והמן לא הי' עושה להם כלום. אבל לא עלתה להם מחשבת כפירה כלל, והיו מוכנים ליהרג על קידוש השם עבור אמונתם ויהדותם⁵⁰. וע"י שהפקירו את חייהם ובטלו עצמן לה' זכו אז לקבלת וקליטת האורות והגילויים של מ"ת (וכנ"ל שקבלת אור ה' וקדושתו באה דוקא ע"י ביטול כוחות הגשמיים המגבילים וחוצצים, וכ"ש כשמבטלים את עצם החיים ממש לה'). וקבלה זו באה מצדם ומרצונם העצמי בלי עזר וסיוע מלמעלה, וזהו "הדר קבלוה בימי אחשורוש".

"הימים האלה נזכרים ונעשים" — שחוזרים ע"ע בכל שנה

ה. והנה כשנקבע יו"ט של פורים לדורי דורות וקיימו למעלה מה שקבלו למטה, הוקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא בכל שנה ושנה

לאבדם שנעשה הסכם אצל כלם למגדול עד קטן נשים וטף והוחלט אצלם שהגם שהם נתונים מדת גזרת המלך ליהרג כלם לא ימירו דתם בשום אופן גם אם יהרגו כולם ויאבדם לגמרי לא עלה מחשבת חוץ בלבם ח"ו וא"כ הרי כלם היו מזומנים ומוכנים להריגה על קדה"ש בפועל ממש

(47) עי' תניא פל"ו.

(48) ואתחנן ד, לה.

(49) צו, א ובכ"מ.

(50) ובשערי אורה לאדמו"ר האמצעי דרוש ב' לפורים פ"ח: "כידוע שבימי אחשורוש היה לבני"י מס"ג ממש כל אותה השנה בגזרת המן צורר היהודים שכקש

חוזר ומתחדש הענין והתיקון שנעשה בפעם הראשונה. וכמו שהאר"ז⁵¹ פי' הכתוב⁵² „והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור גו'“, שע"י זכירת היום (בקיום מצוות היום) חוזרים ונעשים כל הענינים כמו בפעם הראשונה (וכן הוא בכל מועדי השנה, שאינם רק זכרון בעלמא למאורעות מסוימים, כמו פסח ליציאת מצרים, שבועות למתן תורה וכו', כ"א שע"י קיום היו"ט ועשייתו חוזרות ונמשכות אותן ההשפעות שבסיבתן נקבעו).

ולכן בכדי שבנ"י יהיו ראויים ומוכנים לקבלת וקליטת אור התורה שזכו לה בימי אחשורוש קבעו חז"ל מצות היום בשמחה. והיינו טעמא, דתכונת השמחה היא שמעלה את האדם מעל לחושיו והרגשותיו שהורגל בהם או שהוטבעו בנפשו בתולדתו. וכמו שהאר"ך בזה אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע⁵³ ומביא כמה דוגמאות לזה, כמו „מי שהוא קמצן וכילי ביותר שממונו חביב עליו יותר מגופו ומפקיר נפשו על פרוטה א' ומעולם לא יתן משלו לאחרים. . . אך כאשר הכילי הזה עושה סעודת משתה לבנו ביום חתונתו ושמח ביותר אזי יתהפך לבכו לגמרי מטבעו הקדום, ונעשה פזרן וחסדן גדול. . . וירצה ויחפוץ מעומק נפשו שיהנו הכל מטובו. . . וכן אנו רואים שמי שהוא גבה רוח בטבעו בהתנשאות גדולה ישפיל את עצמו בעת שמחתו לבזות את עצמו כאחד השפלים. . . וכן גם במלכים גדולים שכל ענין המלוכה הוא במדת ההתנשאות. . . מכל מקום בעת השמחה יהי' בעונה יתירה כמו הדיוט ממש כו'“, ע"ש עוד.

ולפי המבואר לעיל שא"א לאדם לקבל התגלות אלקית כל זמן שקשור ושקוע בהגבלת הגוף וחושיו, לכן בכדי שבנ"י יהיו מוכנים וראויים בכל שנה ושנה בימי הפורים לקבלת אור התורה מחדש כמו בפורים הראשון תקנו מצות היום בשמחה, שתכונתה להעלות האדם מעל כוחותיו הטבעיים והגבולותיהם. וזהו ענין השיעור של „עד דלא ידע“⁵⁴ שפירושו לדעת הרמב"ם הוא עד שישקע בתרדמה, והוא הוא

(52) אסתר ט, כח.
 (53) ד"ה שמח תשמח תרנ"ז (סה"מ
 תרנ"ז ע' רכג ואילך).
 (54) להעיר מאור חדש להמהר"ל

.. וידוע בענין מס"ג בפועל ממש ששרשו
 מגיע למעלה מעלה מאד נעלה כו'".
 (51) מובא בספר לב דוד להחיד"א
 פכ"ט.

אותו המצב שבו יכול הנביא לקבל נבואתו, אלא שהנביא בא לזה ע"י הכנות רבות — התכוננות והתבודדות⁵⁵, ובפורים ניתנה היכולת להגיע לזה ע"י שמחה רבה ועצומה⁵⁶.

משלוח מנות ומתנות לאביונים — ב' אופנים ברגש השמחה

ו. והנה טבע האדם הוא לדאוג לצרכי עצמו (ובני ביתו) יותר מצרכי זולתו, וטבע זה הוא מצד חומריו וגשמיותו, היות שבגופו הרי הוא מובדל ומחולק מזולתו. וככל שיתעלה האדם ממעל להגבלת הגוף וחושיו יותר יהי רגיש לצרכי הזולת. וכיון שכוונת חז"ל בתיקון מצות שמחה בפורים היא כדי שע"י השמחה יתעלה האדם מעל להגבלת טבעו, להכי תקנו שחייבים ג"כ לבטא רגשי שמחתו ע"י מעשיו, ושני אופנים בזה: משלוח מנות לרעיו — היינו שירצה בשמחתם של חבריו (השייכים לו ושויים אליו) כמו שרוצה בשמחתו עצמו, והר"ז שינוי ממצבו הטבעי של כנ"א שצרכי הזולת (אפי' חברים) אינם נוגעים לו כשל עצמו. ומ"מ אין זו יציאה גמורה ממצבו הרגיל כיון שדואג רק לאלו השייכים לו. והשנית, מתנות לאביונים, דהיינו שנוגע לו שמחתם של אלו שאינם שייכים לו ואינם בדרגתו כלל — עניים ואומללים, ועי"ז מראה האדם שהתעלה לגמרי מטבעו הגשמי והגבלות הגוף עד ששמחתם של אלו חשובה לו יותר משמחת עצמו⁵⁷. וזהו שכתב

(אסתר ט, לב).

55) ע"י רמב"ם הל' יסוה"ת שם ה"א.
56) ובתורה אור לאדמו"ר הזקן (צה),
ד: "והנה פורים ויוה"כ הוא בחינה אחת
(יום כפורים פידושו כמו פורים) .. שכמו
שיוה"כ הוא בחי' תשובה עלאה לפני ה'
תטהרו כך בפורים זכו ישראל לתשובה
עלאה על ידי דברי הצומות וזעקתם
במסירת נפש ממש ע"י קדוש השם שהרי
המן לא ביקש אלא לאבד את היהודים ואם
היו כופרים ח"ו לא היה עושה להם כלום.
וכמארו"ל שבימי אחשוורוש קבלו את

התורה ברצון ועי"ז הי' נשיאת נפשם
למקור חוצבם הגבה למעלה בכחי' עלה
במחשבה ותשובה קדמה לעולם. והנה גלוי
בחי' זו בנפש ביום הכפורים אין בו אכילה
ושתי' אבל בפורים שהוא בזמן הגלות הוא
ע"י שתיית היין דוקא שהוא בחי' יין
המשכר דהיינו בטול הדעת והשגה כו"ל.
57) וי"ל שלהכי מביא הרמב"ם חיוב
משלוח מנות יחד עם החיוב סעודה בהלכה
אחת, כיון דע"י שניהם מתקיים אותו הסוג
של שמחה. משא"כ מתנות לאביונים
שמכטא ענין של שמחה עד כדי יציאה

הרמב"ם שמוטב להרבות במתנות לאביונים יותר מסעודתו ומשלוח מנות „שאינן שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים כו״, כי דוקא ע״י מתנות לאביונים מראה האדם ומבטא ע״י מעשיו שמחה רבה ועצומה עד כדי התעלות לגמרי מעל רגשותיו הטבעיים, וזהו עיקר המכוון במצות שמחת פורים⁵⁸.

וזהו שממשיך הרמב"ם „שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה״, דענין זה נאמר רק ביחס לפורים, דנתינת צדקה בשאר ימות השנה אינו שייך לדרגה של „דומה לשכינה״ כיון שאינן בעשייתו סתירה וניגוד לטבע בני״א. ורק בקיומה של מצות מתנות לאביונים מתוך שמחת פורים, דהיינו שהגיע ע״י שמחה למדרגה שנוגעת לו שמחתם של עניים יותר משל עצמו, בזה הרי הוא „דומה לשכינה״. דבשר ודם אינו שייך

גדר „היום — יום משתה ושמחה״, כמו ששכת היא „יום מנוחה״, וממילא שהחוב הוא כל היום, אלא שזה מתקיים ע״י הג' מצוות המוזכרים בקרא. ועפ״ז אולי יש לבאר אמאי נקט הרמב"ם בהי"ד „שמחה ומשתה״ כסדרן בפסוק יט, והרי בפסוק זה לא נאמר התקנה והחובים דימי הפורים, שהרי נזכר שם יו"ט ולא נאמר שם מתנות לאביונים, והל"ל „משתה ושמחה״ כסדרן בהכתוב (שם, כב) „ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים״ שבו נאמרו (וממנו למדין) החובים דימי הפורים (וראה מנות הלוי ומגלת סתרים שם, יט) — כי בזה מודגש שהתחלת החוב היא „שמחה״, ומזה מסתעף החוב דמשתה וכן משלוח מנות ומתנות כו'.

ולהעיר מצפנת פענח (קונטרס ההשלמה ע' 30) שפי' הכתוב „להיות עושים את יום

גמורה ממצבו הטבעי, בא בהלכה בפ"ע. ולהעיר שעד"ז הוא כשו"ע שדין מעות פורים לעניים הוא סי' בפ"ע, משא"כ החוב ופרטי הדינים דמשלוח מנות הוא בהסי' ד„דיני סעודת פורים״.

58) עפ"י המבואר בפנים מובן איך שכל שלשת החובים הנ"ל ביסודם אינם אלא מצוה אחת של שמחה, אלא דיש שלשה דרגות בענין השמחה גופא הבאים לידי ביטוי ע״י שלשה אופנים: הסעודה היא שמחת עצמו. משלוח מנות היא דרגה יותר גבוהה בשמחה, שמרגיש שמחת חבריו כשמחתו הוא. והשמחה הכי גדולה מתבטאת ע״י מתנות לאביונים, ששמח בשמחתם של אלו שאינם שייכים לו כלל, כבפנים.

ויש להוסיף דמלשון המגילה (ט, כב) „לעשות אותם ימי משתה ושמחה״ משמע דעצם החוב הוא לשמוח כל היום* (דזהו

בפורים היא כל היום, דבלא"ה אין מקום לקשייתו.

* ובמג"א סי' תרצו ס"ק יח הקשה איך הותר לישא אשה בפורים והרי אין מערבין שמחה ובשמחה. ומשמע דס"ל דחובת שמחה

לרגש זה, דכיון שאדם קרוב אצל עצמו⁵⁹ א"א לו להרגיש שמחת זולתו כמו שמחת עצמו. ומי שאכן הגיע למדרגה זו אינו אלא מחמת שהוא „דומה לשכינה“. כי נשמת כל יהודי היא „חלק אלוקה ממעל ממש“⁶⁰, ולהכי בכחו וביכולתו להתעלות לגמרי מעל טבעו הגשמי ולהדמות לשכינה.

(59) יבמות כה, ב.
 (60) תניא פ"ב. וראה גם של"ה בית
 חכמה בסופו ועוד.

ארבעה עשר גו", דר"ל דהיו"ט לא נקבע
 בגוף היום, ד"החיוב על האדם ולא על
 היום", ע"ש באריכות.